On the Memorial Day for the
Rosenbergs (Julius and Ethel)

30

ד"ר נפתלי שנייד

ביום זכרון הרוזנברגים.

נאום

כשהתאספנו לפני שנה, היה כאבנו טרי וחזק. חזק הוא עד היום, אך הזמן אולי נתן בנו יתר אוביקטיביות, ובזכותה אולי נראה יותר ברורות, כשנסתכל בדבר הרוזנברגים לאור כל מה שהתרחש מאז, לאור המצב בעולם הגדול ובעולמנו הקטן. ואני סבור שאכבד את זכרון אתל ויוליוס רוזנברג על הצד הטוב ביותר, כשאלך גם אני רק אחרי מצפוני ולא אדבר דבר כדי למצוא חן בעיני מישהו ואתבטא במלוא הכנות.

כבר בימים ההם השתקפה גדולתם של שני בני אדם אלה בעובדה, שהיה בכוחם לאחד לרגע את נציגי שני המחנות היריבים, להקים לרגע חזית של אנושיות. מעטות בימינו הבריות המשונות, המאמינות בגרעין טוב אשר ברוב בני אדם; הלא תקופתנו מחנכת את ילדיה לשנאה עיורת וכל הנמצא במחנה שכנגד צריך להיות פושע. בכל זאת, חזית המאבק בענין אנושי אחד, בענין רוזנברג, היתה רגע אחד עובדה, וממנה אי-אפשר היה להתעלם. לכן אמרנו לפני שנה: אם לא השיגו הרוזנברגים בחייהם אלא את ההשג האחד הזה, שליכדו לרגע קט את הכוחות האנושיים שבשני המחנות - דיינו. מצד אחר לא התמכרנו לאופטימיות יתרה וידענו, מה רחוקה הדרך מן המצב בו אנחנו חיים עד להבטחת השלום. ננסה לתת לעצמנו דין וחשבון על כברת הדרך במשך השנה שעברה מאז מות הרוזנברגים, הלא דין וחשבון כזה יכול בלי משים להעשות לחשבון נפש.

בסקרנו את הצעדים הדיפלומטיים בדרך לשלום ואת כשלונותיהם, תצלח עלינו רוח רעה של פסימיות. כי יותר ויותר מתבררות סיבות הכשלונות הדיפלומטיים. א) רב עד מאד החשד ההדדי.°) האזרח האמריקני משוכנע, שהקומוניזם החליט לכבוש במהפכות ולפי חרב מזרח ומערב ובסוף גם את אמריקה. החשדות האלה הלא אינם מצוצים מן האצבע, והם מוסיפים לקבל תזונה רבה, ודרשו קרבנות עוד לפני הרוזנברגים, ועוד ידרשו.

ב) תעמולת אמריקה ובנות-בריתה ידעה לזהות את המשטר הקפיטליסטי עם דמוקרטיה ולהגדיר את העמים הנתונים באותו משטר כעמים בני חורין. ואת המשטר הקומוניסטי ידעה לתאר כמשטר הדכוי האכזרי של חופש הפרט. מדי יום ביומו אנחנו יכולים להיוכח, מה רב הכוח הקונקרטי הנובע מטענות אלה. בראשית תקופת מלנקוב קוינו וקוו מליונים, שברית-המועצות תקח מן התעמולה המערבית את פתחון-פיה הזה ותשתיק את הקטרוג בסדריה עקבית של מעשים. מליונים קוו למשטר של אחווה, שיתחרה עם חופש הפרט המערבי, וינצח בהתחרות. בארצות הקפיטליסטיות היו בתנאי כזה גם מתקרבים מליונים של פועלים ואכרים ואנשי מקצועות חפשיים והיו מבודדים ככה את חוגי האיבה. לברית-מועצות כזאת, המנצחת בהתחרות האנושיות והחופש והאחוה, עוד אנחנו מקוים ומיחלים.

אך בינתיים הולכים ומתגברים כוחות החשך באותה אמריקה, שנטלה לידה את האפוטרופסות על חופש המצפון. המק-קרטיזם פורח ומתפשט ומטיל אימה ופחד, והלחץ מצדו ניכר יותר ויותר בקוי המדינות הרשמית. בשנים האחרונות ראינו לא פעם, סינכרוניזציה טראגית כזאת, שזריחת אור בצד האחד באה יחד עם חשך-מצרים בצד השני. דוקא בשנה האחרונה ראינו מאמצי-שלום גדולים מצד הדיפלומטיה הסובייטית ולא פעם נתקבל הרשם של קיר אטום מצד המערב. הנסיבות שציינו יש בהן כדי להסביר את הקשיים הדיפלומטיים, ולא רבים כעת הסכויים לבטולם. לכן, לנוכח קשיים עצומים אלה - המתקרב הסיוט האטומי והמימני והקובלטי ועוד?

°) האזרח הסובייטי משוכנע, שהעם האמריקני עומד לצאת למלחמה כדי להחריב את ברית המועצות ולשעבד את הקומוניזם בעולם.

המתקרבת שואת התינוקות והעוברים בבטן, שואת צפרי השמים, שואת דגי הים וההכחדה לצומח ומות האדמה? ומה עלינו לעשות לנוכח שורה של כשלונות דיפלומטיים? להתיאש? להתאבד? להשתכר? לשבת בחבוק ידים? או אולי יש עוד שחר ותקוה ואיזה סכוי לעשות ולהציל - משפחה ומולדת ואנושות ויקום?

התקוה שנשארה לנו היא התקוה, שבתאום או בלי תאום עם מפעלים דיפלומטיים ישובו ויכבשו ההמונים את חלקם ביזמה ויעשו שוב לכוח ממשי, לכוח שיבטיח את הנצחון לשכל הבריא, לרצון להיות!

אל המטרה הקדושה הזאת עיני תנועת השלום, התנועה הבינלאומית, הנקראת בלי הצדקה קומוניסטית, כי המוני לא-קומוניסטים משתייכים אליה. עצם המספר של חברי התנועה הוא הישג כביר, ועוד יותר מחזקת את לבנו התרגשות חברי התנועה מן הקיץ שעבר עד עתה. ברם, תנועה רבתי זו אינה תנועת השלום היחידה. מובן, שמכל ההבדלים והנגודים הקיימים הוכרחו לנבוע עוד/תנועות שלום אחרות אם כי יותר קטנות. לעניות דעתי תבוא ברכה על כולן, על כל תנועת שלום, אם היא פרולטרית או בורגנית, קתולית או מושלמית. תנועות מלחמה מכוונות זו נגד זו; תנועות שלום משלימות זו את זו וצריכות להשלים זו עם זו. ככה היינו יכולים לשאת את עינינו אל האידיאל של תנועת שלום עולמית מקיפה, אשר כל אחת מן התנועות הקיימות היתה מהווה בה חוליה גדולה או קטנה, וככה ייראו שוב סכויים להצלה ועתיד. אך אל נשכח את לקח ההיסטוריה החדשה. גם בשנת 1914 ובשנת 1939 היו קיימים ארגונים פציפיסטיים וארגוני סרבנים ותנועות/ שלום. אבל בשעות הגורליות פעלו חיש-מהר הגנרלים והמיניסטרים והשוטרים/ , ותנועות השלום נחנקו, ועמהן נחנקה גם מחשבת ההדדיות הבינלאומית, ועל ההמונים התנפלו התעמלנים הממשלתיים לאמור שכל התנגדות איננה אלא עזרה לאויב. העובדות לימדו אפוא, שלא הנכונות קובעת ולא ההכרזה, אלא הנעשה בשעת ההכרעה. היש לתנועות השלום הכוח המוסרי והמעשי למנוע בעד מלחמות, ללחוץ בכל סקטור ארצי וביחוד במרכזים העיקריים נגד הכנות למלחמה, וראשית כל, היש להן האמצעים להתנגד בשעת ההכרעה לכוחות העצומים אשר בידם הבצוע? לא האידיאולוגיה של תנועת שלום היא לפי-כך הקובעת, אלא המעשית. מותר לי לגלות, שבארצנו מתרקמת תנועה בינלאומית, הנבדלת מן הקיימות עי"ז, שהיא מותרת על כל אידיאולוגיה ומתכוונת רק למטרה המעשית של מניעת מלחמות. האמהות, הנותנות את החיים, מחליטות עתה גם לשמור על החיים. אמהות,-כאלה המשתייכות למפלגות שונות וכאלה שאינן משתייכות למפלגה כלל, מתארגנות ומעיזות להכריז, שלא ילדו בשר-תותחים, ואמהות אלה כבר מושיטות ידיהן לקראת האמהות שמעבר לגבול ומארצות לא מעטות כבר הגיעו הדים, המעודדים ומבטיחים לגרעין הקטנטן עתיד גדול, את ברית האמהות הבינלאומית, שתיעשה לאחד הכוחות במאבק על הצלה וקיום.

אכן, בימים אלה חייב כל אדם לשאול את עצמו ברצינות גמורה ובאחריות מלאה: מה יכול אני לעשות להצלת השלום? תשובה חיובית אחת יכול כל אדם למצוא: הוא יכול להצטרף לאחת מתנועות השלום ולהמריץ אחרים להצטרף כמוהו.

יום זכרון הרוזנברגים נותן בלבנו את ההרהורים האלה על המצב בעולם, ואל נשכח גם את ארצנו ואת עצמנו. עם קום מדינתנו העתיקה לחיים מחדש הביטו אלינו ארצות רבות ברגשי אהדה עמוקה, ומשכילים רבים באומות העולם שאלו: בני חושבי המחשבות הנשגבות מימי קדם - מה יעשו היום? עם הנביאים - לאן פני מדינתו בימינו? עם הספר - במה יהיה למורה-דרך ולמופת בתקופתנו? איזו בשורה תצא מתוכו בשעת הטרוף הזאת? התשובה הראשונה של מדינתנו היתה ההכרזה החגיגית על ניטרליות בין שני הגושים. אולי אפשר ללמד סנגוריה על הממשלה והכנסת, שעזבו את היסוד המוסרי והמעשי הזה? בודאי חשבו למכור את הנייטראליות שלנו במחיר גבוה, שיאפשר לנו את קבוץ הגלויות ויביאנו לידי

אי-תלות כלכלית? מה רחוקים אנחנו מן המטרה האחת, מראה לנו הפסקת העליה-ההמונית ועוד יותר מראה לנו זאת הירידה המחרידה. ובמקום אי-תלות כלכלית השגנו עד עתה רק העמקת תלותנו. אולם לנגד עיני האנשים , שעזבו את יסוד הנייטרליות, היתה בודאי עוד מטרה אחת. בהצטרפותם אל מחנה המלחמה הגדול חשבו כנראה לקנות את השלום עם שכנינו ולהתבצר בעזרת המערב מכל התקפה אזורית? הלא גם חוגי הממשלה עצמה לא יכלו שלא להביע את התאכזבותם המרה ממה שעשה לנו הקנה הרצוץ. לכן, לשם מה ובעד מה נמכרנו?

יש עוד אומה אחת, שבמשך המאה העשרים נמשכות אליה עיני משכלי העולם - הודו. איזו אומה השיגה עוד באמצעים טהורים כאלה את עצמאותה המדינית! ומי כמו הודו המודרנית ראוי לירושת קדש? גבורת הסבל בטהרה עד תם - זאת היא מידה הודית. עם עם ומידותיו, אך אותה מידה מיוצגת גם בעם היהודי. הרוזנברגים היו כאלה.

בהודו היו גם בימים כתקונם אלפים גוועים ברעב ורק מקרוב עבר עלי הודו משבר כלכלי ותזונתי איום. הודו זעקה לעזרה—וסירבה לקנות עזרה בויתורים פוליטיים. המדינות ההודית של אי-התקפה והכנסת שלום בין עם לעם מעוררת היום רגשי כבוד במזרח ובמערב. את השם הודו מבטא כל אדם בכבוד. הודו נעשתה למושג, הוא הכוח השלישי, עולם השלום בין שני הגושים, ומיליונים נושאים עיניהם אל הכוח הזה.

ואנחנו - עבירה גוררת עבירה,וטעות גוררת טעות. ממוסר נביאינו ירדנו עד הדעה, שהמטרה מקדשת את האמצעים,ומכאן ירדנו עד קיביה ונחלין. במקום להיות מופת לאחרים, הננו יושבים על ספסל הנאשמים. לו שמרנו על קו הנייטרליות כעל נכס קדש, כי אז נשארנו טהורים, ואהדת העולם היתה לנו למגן מזה ולמגן מזה, ולא היינו מגיעים לידי בידוד פטלי כזה.

במדינות החוץ משולב, כמובן, גורל הפנים. אמריקה והמק-קרטיזם שלה, ולנו מכינים חוק להגנה על המדינה כביכול, ופרושו לקבור את הדמוקרטיה ולהקים כעין משטר טוטלי או משטרה טוטלית. אנשים בקיאים בשאלות אלה כבר דנו כראוי על הרעיון הנורא הזה, ואני ארשה לעצמי רק שתי שאלות:

א. החוק המוצע מטיל ענש מכסימלי על המביא מלחמה על ישראל. טוב ויפה. אבל האם זה נוח דוקא לאנשים שהעבירו אותנו מן הנייטרליות אל המחנה המלחמתי?

ב. מהן התכניות הדורשות כעת את השתקת הבקרת וחפש פעולה בלתי-מוגבל למשטר? אינני יודע. אבל לפי הכלל האכזרי של עבירה גוררת עבירה נראה עתה באפק הסיוט של יחסים דיפלומטיים עם גרמניה. בצוע מזימה כזאת אמנם לא יתכן בתנאים נורמליים. היא היתה עלולה להקים חזית של התנגדות מקצה השמאל עד קצה הימין ולבודד את המשטר גם מבפנים.

אל נשלה את עצמנו. אם יתקבל חוק כזה, ישפיע על חיי כל אחד ויצמצם כל אופוזיציה עד מינימום. מאד לא נוח יהיה להיות לא נוח למשטר. אלה יעברו אל מפלגות רצויות ואלה יסוגו אל החיים הפרטיים. באיזו מידה של אנושיות ישתמש המשטר באמצעיו, על השאלה הזאת ניתן לנו זה עתה שעור לדוגמה, בעינויים הבלתי משוערים שקיבל עליו אמנון זכרוני, בן 19, בצום של 23 ימים. גם בגבורתו ובעקשנותו חוזר אותו גדל-הנפש, ההופך את הרוזנברגים בסופו של דבר ממנוצחים למנצחים.

ביום זכרונם נסכם אפוא: ע"י מידותיהם של אתל ויוליוס רוזנברג ניושע, ע"י טהרה, גבורה ועקשנות. במידות אלה נשתדל להשיב את ארצנו מדרך-לא-דרך, ובמידות אלה נגביר את מאמצינו למען שלומה ושלום העולם.

ד"ר נפתלי שנייד

ביום זכרון הרוזנברגים.

נאום

כשהתאספנו לפני שנה, היה כאבנו טרי וחזק. חזק הוא עד היום, אך הזמן אולי נתן בנו יתר אוביקטיביות, ובזכותה אולי נראה יותר ברורות, כשנסתכל בדבר הרוזנברגים לאור כל מה שהתרחש מאז, לאור המצב בעולם הגדול ובעולמנו הקטן. ואני סבור שאכבד את זכרון אתל ויוליוס רוזנברג על הצד הטוב ביותר, כשאלך גם אני רק אחרי מצפוני ולא אדבר דבר כדי למצוא חן בעיני מישהו ואתבטא במלוא הכנות.

כבר בימים ההם השתקפה גדולתם של שני בני אדם אלה בעובדה, שהיה בכוחם לאחד לרגע את נציגי שני המחנות היריבים, להקים לרגע חזית של אנושיות. מעטות בימינו הבריות המשונות, המאמינות בגרעין טוב אשר ברוב בני אדם, הלא תקופתנו מחנכת את ילדיה לשנאה עיורת וכל הנמצא במחנה שכנגד צריך להיות פושע. בכל זאת, חזית המאבק בענין אנושי אחד, בענין רוזנברג, היתה רגע אחד עובדה, וממנה אי-אפשר היה להתעלם. לכן אמרנו לפני שנה: אם לא השיגו הרוזנברגים בחייהם אלא את ההשג האחד הזה, שליכדו לרגע קט את הכוחות האנושיים שבשני המחנות - דיינו. מצד אחר לא התמכרנו לאופטימיות יתרה וידענו, מה רחוקה הדרך מן המצב בו אנחנו חיים עד להבטחת השלום. ננסה לתת לעצמנו דין וחשבון על כברת הדרך במשך השנה שעברה מאז מות הרוזנברגים, הלא דין וחשבון כזה יכול בלי משים להעשות לחשבון נפש.

בסקרנו את הצעדים <u>הדיפלומטיים</u> בדרך לשלום ואת כשלונותיהם, תצלח עלינו רוח רעה של פסימיות. כי יותר ויותר מתבררות סיבות הכשלונות הדיפלומטיים.
א) רב עד מאד החשד ההדדי. והאזרח ~~הסובייטי~~ האמריקני משוכנע, שהקומוניזם החליט לכבוש במהפכות ולפי חרב מזרח ומערב ובסוף גם את אמריקה. החשדות האלה הלא אינם מצוצים מן האצבע, והם מוסיפים לקבל תזונה רבה, ודרשו קרבנות עוד לפני הרוזנברגים, ועוד ידרשו.
ב) תעמולת אמריקה ובנות בריתה ידעה לזהות את המשטר הקפיטליסטי עם דמוקרטיה ולהגדיר את העמים הנתונים באותו משטר כעמים בני חורין. ואת המשטר הקומוניסטי ידעה לתאר כמשטר הדכוי האכזרי של חפש הפרט. מדי יום ביומו אנחנו יכולים להיוכח, מה רב הכוח הקונקרטי הנובע מטענות אלה. בראשית תקופת מלנקוב קוינו וקוו מליונים, שברית המועצות תקח מן התעמולה המערבית את פתחון פיה הזה ותשתיק את הקטרוג בסריה עקביה של מעשים. מליונים קוו למשטר של אחווה, שיתחרה עם חפש הפרט המערבי וינצח בהתחרות. בארצות הקפיטליסטיות היו בתנאי כזה גם מתקרבים מליונים של פועלים ואכרים ואנשי מקצועות חפשיים והיו מבודדים ככה את חוגי האיבה. לברית מועצות כזאת, המנצחת בהתחרות האנושיות והחפש והאחוה, עוד אנחנו מקוים ומיחלים.

אך בינתיים הולכים ומתגברים כוחות החשך באותה אמריקה, שנטלה לידה את האפוטרופסות על חפש המצפון. המק-קרטיזם פורח ומתפשט ומטיל אימה ופחד, והלחץ מצדו ניכר יותר ויותר בקוי המדינות הרשמית. בשנים האחרונות ראינו לא פעם, סינכרוניזציה טראגית כזאת, שזריחת אור בצד האחד באה יחד עם חשך-מצרים בצד השני. דוקא בשנה האחרונה ראינו מאמצי-שלום גדולים מצד הדיפלומטיה הסובייטית ולא פעם נתקבל הרשם של קיר אטום מצד המערב. הנסיבות שציינו יש בהן כדי להסביר את הקשיים הדיפלומטיים, ולא רבים כעת הסכויים לבטולם. לכן לנוכח קשיים עצומים אלה - המתקרב הסירוט האטומי והמימני והקובלטי ועוד

האזרח הסובייטי משוכנע, שאני וגמור עם אמריקה לצאת למלחמה אתו ולהחריב את ברית המועצות ולגרש את הקומוניזם מן העולם.

המתקרבת שואת התינוקות והעוברים בבטן, שואת צפרי השמים, שואת דגי הים וההכחדה לצומח ומות האדמה? ומה עלינו לעשות לנוכח שורה של כשלונות דיפלומטיים? להתיאש? להתאבד? להשתכר? לשבת בחבוק ידים? או אולי יש עוד שחר ותקוה ואיזה סכוי לעשות ולהציל - משפחה ומולדת ואנושות ויקום?

התקוה שנשארה לנו היא התקוה, שבתאום או בלי תאום עם מפעלים דיפלומטיים ישובו ויכבשו ההמונים את חלקם ביזמה ויעשו שוב לכוח ממשי, לכוח שיבטיח את הנצחון לשכל הבריא, לרצון להיות!

אל המטרה הקדושה הזאת עיני תנועת השלום, התנועה הבינלאומית, הנקראת בלי הצדקה קומוניסטית, כי המוני לא-קומוניסטים משתייכים אליה. עצם המספר של חברי התנועה הוא השג כביר, ועוד יותר מחזקת את לבנו התרבות חברי התנועה מן הקיץ שעבר עד עתה. ברם, תנועה רבתי זו איננה תנועת השלום היחידה. מובן, שמכל ההבדלים והנגודים הקיימים הוכרחו לנבוע עוד תנועות שלום אחרות אם כי יותר קטנות. לעניות דעתי תבוא ברכה על כולן, על כל תנועת שלום, אם היא פרולטרית או בורגנית, קתולית או מושלמית. תנועות מלחמה מכוונות זו נגד זו; תנועות שלום משלימות זו את זו וצריכות להשלים זו עם זו. ככה היינו יכולים לשאת את עינינו אל האידיאל של תנועת שלום עולמית מקיפה, אשר כל אחת מן התנועות הקיימות היתה מהוה בה חוליה גדולה או קטנה, וככה יראו שוב סכויים להצלה ועתיד. אך אל נשכח את לקח ההיסטוריה החדשה. גם בשנת 1914 ובשנת 1939 היו קיימים ארגונים פציפסטיים וארגוני סרבנים ותנועות שלום. אבל בשעות הגורליות פעלו חיש מהר הגנרלים והמיניסטרים והשוטרים, ותנועות השלום נחנקו, ועמהן נחנקה גם מחשבת ההדדיות הבינלאומית, ועל ההמונים התנפלו התעמלנים הממשלתיים לאמור שכל התנגדות איננה אלא עזרה לאויב. העובדות לימדו אפוא שלא הנכונות קובעת ולא ההכרזה, אלא הנעשה בשעת ההכרעה. היש לתנועות השלום הכוח המוסרי והמעשי למנוע בעד מלחמות, ללחוץ בכל סקטור ארצי וביחוד במרכזים העיקריים נגד הכנות המלחמה, וראשית כל, היש להן האמצעים להתנגד בשעת ההכרעה לכוחות העצומים אשר בידם הבצוע? לא האידיאולוגיה של תנועת שלום היא לפי-כך הקובעת, אלא המעשית. מותר לי לגלות, שבארצנו מתרקמת תנועה בינלאומית, הנבדלת מן הקיימות עי"ז, שהיא מותרת על כל אידיאולוגיה ומתכונת רק למטרה המעשית של מניעת מלחמות. האמהות, הנותנות את החיים, מחליטות עתה גם לשמור על החיים. אמהות, כאלה המשתייכות למפלגות שונות וכאלה שאינן משתייכות למפלגה כלל, מתארגנות ומעיזות להכריז, שלא ילדו בשר תותחים, ואמהות אלה כבר מושיטות ידיהן לקראת האמהות שמעבר לגבול ומארצות לא מעטות כבר הגיעו הדים, המעודדים ומבטיחים לגרעין הקטנטן עתיד גדול, את ברית האמהות הבינלאומית, שתיעשה לאחד הכוחות במאבק על הצלה וקיום.

אכן, בימים אלה חייב כל אדם לשאול את עצמו ברצינות גמורה ובאחריות מלאה: מה יכול אני לעשות להצלת השלום? תשובה חיובית אחת יכול כל אדם למצו: הוא יכול להצטרף לאחת מתנועות השלום ולהמריץ אחרים להצטרף כמוהו.

יום זכרון הרוזנברגים נותן בלבנו את ההרהורים האלה על המצב בעולם, ואל נשכח גם את ארצנו ואת עצמנו. עם קום מדינתנו העתיקה לחיים מחדש הביטו אלינו ארצות רבות ברגשי אהדה עמוקה, ומשכילים רבים באומות העולם שאלו: בני חושבי המחשבות הנשגבות מימי קדם - מה יעשו היום? עם הנביאים - לאן פני מדינתו בימינו? עם הספר - במה יהיה למורה דרך ולמופת בתקופתנו? איזו בשורה תצא מתוכו בשעת הטרוף הזאת? התשובה הראשונה של מדינתנו היתה ההכרזה החגיגית על ניטרליות בין שני הגושים. אולי אפשר ללמד סנגוריה על הממשלה והכנסת, שעזבו את היסוד המוסרי והמעשי הזה? בודאי חשבו למכור את הניטראליות שלנו במחיר גבוה, שיאפשר לנו את קבוץ הגלויות ויביאנו לידי

אי-תלות כלכלית? מה רחוקים אנחנו מן המטרה האחת, מראה לנו הפסקת העליה ההמונית ועוד יותר מראה לנו זאת הירידה המחרידה. ובמקום אי-תלות כלכלית השגנו עד עתה רק העמקת תלותנו. אולם לנגד עיני האנשים , שעזבו את יסוד הנייטרליות, היתה בודאי עוד מטרה אחת. בהצטרפותם אל מחנה המלחמה הגדול חשבו כנראה לקנות את השלום עם שכנינו ולהתבצר בעזרת המערב מכל התקפה אזורית? הלא גם חוגי הממשלה עצמה לא יכלו שלא להביע את התאכזבותם המרה ממה שעשה לנו הקנה הרצוץ. לכן, לשם מה ובעד מה נמכרנו?

יש עוד אומה אחת, שבמשך המאה העשרים נמשכות אליה עיני משכילי העולם - הודו. איזו אומה השיגה עוד באמצעים טהורים כאלה את עצמאותה המדינית! ומי כמו הודו המודרנית ראוי לירושת קדש? גבורת הסבל בטהרה עד תם - זאת היא מידה הודית. עם עם ומידותיו, אך אותה מידה מיוצגת גם בעם היהודי. הרוזנברגים היו כאלה.

בהודו היו גם בימים כתקונם אלפים גוועים ברעב ורק מקרוב עבר על הודו משבר כלכלי ותזונתי איום. הודו זעקה לעזרה וסירבה לקנות עזרה בויתורים פוליטיים. המדינות ההודית של אי התקפה והכנסת שלום בין עם לעם מעוררת היום רגשי כבוד במזרח ובמערב. את השם הודו מבטא כל אדם בכבוד. הודו נעשתה למושג, הוא הכוח השלישי, עולם השלום בין שני הגושים, ומיליונים נושאים עיניהם אל הכוח הזה.

ואנחנו - עבירה גוררת עבירה וטעות גוררת טעות. ממוסר נביאינו ירדנו עד הדעה, שהמטרה מקדשת את האמצעים ומכאן ירדנו עד קיביה ונחלין. במקום להיות מופת לאחרים, הננו יושבים על ספסל הנאשמים. לו שמרנו על קו הנייטרליות כעל נכס קדש, כי אז נשארנו טהורים, ואהדת העולם היתה לנו למגן מזה ולמגן מזה, ולא היינו מגיעים לידי בידוד פטלי כזה.

במדינות החוץ משולב, כמובן, גורל הפנים. אמריקה והמק-קרטיזם שלה, ולנו מכינים חוק להגנה על המדינה כביכול, ופרושו לקבור את הדמוקרטיה ולהקים כ״ן משטר טוטלי או משטרה טוטלית. אנשים בקיאים בשאלות אלה כבר דנו כראוי על הרעיון הנורא הזה, ואני ארשה לעצמי רק שתי שאלות:

א. החוק המוצע מטיל ענש מכסימלי על המביא מלחמה על ישראל. טוב ויפה. אבל האם זה נוח דוקא לאנשים שהעבירו אותנו מן הנייטרליות אל המחנה המלחמתי?

ב. מהן התכניות הדורשות כעת את השתקת הבקרת וחפש פעולה בלתי מוגבל למשטר? אינני יודע. אבל לפי הכלל האכזרי של עבירה גוררת עבירה נראה עתה באפק הסידור של יחסים דיפלומטיים עם גרמניה. בצוע מזימה כזאת אמנם לא יתכן בתנאים נורמליים. היא היתה עלולה להקים חזית של התנגדות מקצה השמאל עד קצה הימין ולבודד את המשטר גם מבפנים.

אל נשלה את עצמנו. אם יתקבל חוק כזה, ישפיע על חיי כל אחד ויצמצם כל אופוזיציה עד מינימום. מאד לא נוח יהיה להיות לא נוח למשטר. אלה יעברו אל מפלגות רצויות ואלה יסוגו אל החיים הפרטיים. באיזו מידה של אנושיות ישתמש המשטר באמצעיו, על השאלה הזאת ניתן לנו זה עתה שעור לדוגמה, בעינויים הבלתי משוערים שקיבל עליו אמנון זכרוני, בן 19, בצום של 23 ימים. גם בגבורתו ובעקשנותו חוזר אותו גדל הנפש, ההופך את הרוזנברגים בסופו של דבר ממנוצחים למנצחים.

ביום זכרונם נסכם אפוא: ע"י מידותיהם של אתל ויוליוס רוזנברג ניושע, ע"י טהרה, גבורה ועקשנות. במידות אלה נשתדל להשיב את ארצנו מדרך-לא-דרך, ובמידות אלה נגביר את מאמצינו למען שלומה ושלום העולם.